

УДК 37.14

Платні послуги у закладі освіти: механізми реалізації

С. Добрякова,
методистка лабораторії навчально-організаційної роботи,
комунальний заклад «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради
e-mail: dobryakova0412@gmail.com

Надання платних послуг закладами загальної середньої освіти в Україні є складним питанням та слабо поширеною практикою, що вимагає зваженого підходу з огляду на певні обмеження та регулювання. Проте сьогодні, в умовах війни та шляху України до Євросоюзу, ця тема стає актуальною як для самих навчальних закладів, так і для батьків учнів.

Платні освітні послуги створюють додаткові можливості для всіх суб'єктів освітнього процесу, але є ризик комерціалізації освіти та поглиблення соціального розшарування учнівського середовища. Тому важливо, щоб батьки учнів розуміли права і обов'язки, а заклади освіти дотримувалися законодавства та надавали якісні освітні послуги.

Метою організації платних освітніх та інших послуг закладом освіти є задоволення освітніх потреб здобувачів освіти, отримання позабюджетного фінансування для розширення освітньої діяльності закладу, збільшення спектра освітніх послуг, які не передбачені бюджетним фінансуванням за штатним розписом, забезпечення якісного функціонування закладу та створення безпечного та комфортного середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Надання платних послуг закладом освіти регламентуються:

- ст. 4, 54, 61, 78, 79 Закону України «Про освіту»;
- ст. 11, 59 Закону України «Про повну загальну середню освіту»;
- постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності»;
- постановою Кабінету Міністрів України від 07 липня 2025 р. № 808 «Про внесення змін до переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форм власності»;
- спільним наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України від 23 липня 2010 р. № 736/902/758 «Про затвердження порядків надання платних послуг державними і комунальними навчальними закладами» зі змінами,

затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 357, та актами законодавства, що регулюють відповідну сферу платних послуг;

- постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 № 228 «Про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ»;

- наказом Міністерства фінансів України від 22.06.2012 № 758 «Про затвердження порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України» з дотриманням Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 року № 637;

- постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228 «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ».

Згідно з пунктом 5 статті 59 Закону України «Про повну загальну середню освіту», керівник державного, комунального закладу загальної середньої освіти визначає перелік платних освітніх та інших послуг, що надає школа, із зазначенням часу, місця, способу та порядку, а також їх вартості та особи, відповідальної за цей процес.

Державні та комунальні заклади загальної середньої освіти не можуть надавати (повністю чи частково) платні освітні послуги для досягнення їх учнями результатів навчання, *визначених державними стандартами* (пункт 7 статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту»). Також у державних і комунальних закладах освіти *під час освітнього процесу*, що забезпечує досягнення результатів навчання, не можна проводити платні заходи чи надавати платні послуги (пункт 5 статті 59 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

Перелік платних послуг, які можуть надавати заклади освіти, інші установи та заклади системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності, був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 року (№ 796). Цей перелік доволі широкий, адже школи та садочки можуть надавати як платні послуги у сфері освітньої діяльності, так і послуги в інших сферах: наукової та науково-технічної діяльності, охорони здоров'я, відпочинку, дозвілля, оздоровлення, туризму, фізичної культури та спорту, міжнародної співпраці, побутових, житлово-комунальних та інших послуг.

Зокрема, за згодою батьків заклади загальної середньої освіти державної та комунальної форми власності можуть надавати учням такі платні послуги:

- проводити понад обсяги, встановлені навчальними планами, з видачею або без видачі відповідних документів про освіту, лекції, курси, консультації, тренінги, практикуми, майстер-класи, заняття у гуртках, факультативи, семінари, заняття іншої форми;

- здійснювати підготовку до вступу до закладів вищої освіти та до зовнішнього незалежного оцінювання;

- організовувати, проводити в позанавчальний час (зокрема на канікулах, у святкові та вихідні дні) заходи за освітнім, науковим, технічним, художнім, туристичним, екологічним, спортивним, оздоровчим та гуманітарним напрямками, крім тих, що фінансуються за кошти загального фонду державного та місцевих бюджетів;

- організовувати концертно-видовищні заходи та екскурсії.

Постанова Кабміну від 07 липня 2025 р. № 808 розширила можливості закладів освіти у сфері, що не обмежується безпосередньо освітнім процесом чи лише орендою приміщень. Крім дозволу на здійснення орендних операцій (який був і раніше, але уточнений, зокрема, щодо технічного обслуговування), ключова зміна в частині, що стосується господарської та некомерційної діяльності, пов'язана із цифровізацією та інтелектуальною власністю.

Постанова № 808 офіційно додала до переліку платних послуг можливість отримувати плату за використання розроблених методик, програм, навчальних матеріалів чи технологій суб'єктами освітнього процесу. Це відкриває шлях для комерціалізації власних освітніх та методичних напрацювань.

Постанова № 808 передбачає зміни, що стосуються організаційно-технічних послуг та послуг, пов'язаних із підтримкою ветеранів. Організація курсів, тренінгів, практикумів, семінарів, майстер-класів тощо, які проводяться закладом освіти. Хоча це має освітній характер, воно часто розглядається як окрема господарська діяльність, спрямована на сторонні організації або доросле населення. Надання послуг психологічної та соціально-педагогічної підтримки ветеранам війни, членам їхніх сімей та членам сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України, які потребують такої підтримки.

Отже, перелік платних послуг може бути різноманітним і залежить від типу навчального закладу та його можливостей. Найчастіше це: додаткові заняття з предметів – репетиторство, підготовка до НМТ, олімпіад; гуртки та секції – спортивні, музичні, художні, наукові; мовні курси – вивчення іноземних мов; підготовчі курси – для проходження НМТ та вступу до ВНЗ; індивідуальні консультації – з учителями, психологами; організація додаткових заходів – екскурсії, поїздки, фестивалі.

Організація системи надання платних послуг закладом освіти починається з формування команди односторонніх, фахівців в сферах юриспруденції та бухгалтерського обліку, а закінчується розробкою «Положення про надання платних освітніх послуг», яке має бути схвалене рішенням педагогічної ради навчального закладу та затверджене директором.

Під час надання платних освітніх послуг освітній заклад зобов'язується надати замовнику послуг повну, доступну та достовірну інформацію щодо порядку та умов надання платної освітньої послуги, її вартості порядку та строку оплати, про права та обов'язки сторін під час надання та отримання такої послуги; оприлюднити не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку надання освітньої послуги вартість платної освітньої послуги.

Платні освітні послуги надаються на підставі Договору про надання платних освітніх послуг між виконавцем послуг та законними представниками здобувача освіти та/або заяви, що складається замовником у довільній формі.

У Договорі визначається предмет (вид) послуг, порядок їх надання, розмір та форми оплати за надані послуги, права та обов'язки сторін.

Директор визначає перелік платних освітніх послуг із зазначенням часу, місця, способу та порядку надання кожної послуги, їх вартості та особи, відповідальної за їх надання.

Платні освітні послуги надаються на безоплатній основі дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та особам з їх числа (п.1 постанови КМУ від 27.08.2010 р. № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 12.10.2010 р. № 939). Рішення про встановлення пільг на оплату за надання платних освітніх послуг встановлюються Радою навчального закладу.

До надання платних освітніх послуг залучаються штатні працівники або працівники, які не перебувають у штаті, але працевлаштовані на підставі трудових договорів та договорів цивільно-правового характеру. На педагогічних працівників, які залучаються до надання платних освітніх послуг, поширюються усі права та обов'язки, передбачені законодавством для працівників даних категорій.

Рада закладу освіти, як орган громадського самоврядування, відповідно до Статуту забезпечує контроль за фінансово-господарською діяльністю за рахунок коштів спеціального фонду. Організація надання платних освітніх послуг встановлюється Наказом директора.

Інформація щодо надання платних послуг закладом освіти має бути відкритою та розміщеною на сайті навчального закладу у формі таких документів: Положення про надання платних освітніх послуг; Порядок надання платних послуг; Перелік та вартість платних послуг.

Порядок встановлення вартості платних послуг у закладах освіти в Україні є досить детально регламентованим і має на меті забезпечити прозорість та обґрунтованість цін для споживачів таких послуг. Основні принципи встановлення вартості:

- *самостійне встановлення*: заклади освіти мають право самостійно встановлювати вартість платних послуг, але в межах чинного законодавства;
- *обґрунтованість*: вартість повинна обґрунтовуватися витратами на надання послуги (зарплата викладачів, допоміжного персоналу, комунальні послуги, оренда приміщень, матеріали тощо);
- *прозорість*: інформація про вартість послуг повинна бути доступною для всіх бажаючих. Вона зазвичай вказується в договорах, прейскурантах або на сайті закладу;
- *відповідність законодавству*: вартість не повинна суперечити антимонопольному законодавству та іншим нормативно-правовим актам.

Фактори, що впливають на вартість платних послуг:

- *вид послуги*: вартість додаткових занять, гуртків, курсів може суттєво відрізнятися;

- *тривалість та інтенсивність*: чим довше курс і частіше заняття, тим вища може бути вартість;
- *кваліфікація викладача*: досвідчені та висококваліфіковані викладачі можуть мати більш високу ставку;
- *використання додаткових матеріалів та обладнання*: якщо для проведення занять потрібні спеціальні матеріали або обладнання, це також впливає на вартість;
- *рівень попиту*: у разі високого попиту на певну послугу, заклад освіти може підвищити її вартість.

Отже, розвиток ринкових відносин; необхідність повоєнного оновлення країни вимагають посилення розвитку платних послуг в закладах загальної середньої освіти. Основною мотивацією розвитку платних послуг у закладах загальної середньої освіти є фінансова підтримка та покращення матеріально-технічної бази, підвищення якості освіти, розширення можливостей для учнів та підвищення конкурентоспроможності закладів освіти, які стають більш привабливими для батьків і учнів.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту».
3. Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>.
4. Офіційний вебсайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zadalna-serednya/navchalni-prodramy.html>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності». URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF>.
6. Наказ МОН України від 23.07.2010 р. № 736/902/758 «Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1196-10>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 липня 2025 р. № 808 «Про внесення змін до переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форм власності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-2025-%D0%BF#Text>.